

Hány van nincs?

A létige–zéró váltakozás korpuszvezérelt vizsgálata

1. Bevezetés

A zéró kopula jelensége számos nyelvben ismert, de nincs univerzális elv arra, hogy a kopula mikor lehet testetlen. A magyarban az úgynevezett Third Person Parameter (Stassen 1994) érvényesül, azaz a jelen idő harmadik személy esetén nem jelenik meg testesen a létige. A kopula fogalmának értelmezésében azonban eltér a magyar és az angolszász szakirodalom. A magyar leíró nyelvészet hagyományosan csak a nominatívusi névszói predikátum esetén beszél kopuláról (Kádár 2011), ezzel szemben az angol irodalom ide sorolja a létige + PP szerkezeteket is (Mikkelsen 2005).

Megfigyelhető, hogy a létige–zéró váltakozás valójában a magyarban sem korlátozódik csupán a nominatívusi névszói predikátumokra. Az ige hiánya lokatív állítmányú mondatokra is jellemző, például: *Hol a könyved?, Kulcs a lábtörlő alatt.*

A kutatás azt vizsgálja, hogy milyen szintaktikai és szemantikai feltételekhez kötött a létige elhagyhatósága. Az előfeltevés szerint a lokatív létigés mondatok viselkedése a névszói predikátumosokhoz hasonló lesz, azaz a Third Person Parameter érvényesül, és csak akkor hagyható el a létige, ha az alany specifikus (azaz a mondat nem egzisztenciális jelentésű). Az eredmények felhasználhatók a számítógépes nyelvészetben automatikus mondatelemző készítésekor, így ugyanis jobban felkészíthető a program arra, hogy hogyan értelmezze a finit ige hiányát.

2. Módszertan

A kutatás módszere korpuszvezérelt, nagy mennyiségű szöveges adat vizsgálatán alapszik. Első lépése az adatgyűjtés, vagyis az elérhető magyar nyelvű szövegkorpuszokból olyan mondatok szűrése, amelyekben nincs finit ige, és ennek oka a létige hiánya. Technikailag egyébként ez jelenti a kutatás legnagyobb kihívását. Az összegyűjtött adatok között a továbbiakban olyan mondatokat keresünk, amelyeknek határozóragos, névutós vagy határozósós összetevője van, és ezeket vetjük alá további részletesebb vizsgálatoknak.

3. Eredmények

Az eddigi szűrések során kapott létigét törlő mondatok nagyjából egyharmada nem nominatívusi névszói állítmányt tartalmaz. Ezek nagy része helyhatározós, például: *A kutya az előszobában, Eddig a beszélgetés.* Előfordul időhatározói értelmű mondat is, például: *Itt a vacsoraidő,* de valódi időhatározó nem (**Most a vacsoraidő.*). A nem hangzó létige gyakori a mutató és kérdő névmások (*itt, ott, hol*) mellett. Ez azért is érdekes, mert egyes nyelvekben pontosan ezek az elemek funkcionálnak kopulaként.

Az eredmények között szerepelnek olyan példák is, ahol – az előfeltevéssel ellentétben – az egzisztenciális létige kap zéró alakot, ezek azonban minden esetben negatív jelentésű általános névmással társulnak, például: *Sehol egy lélek, Címekre semmi szükségem.*

4. Következtetések

A zéró létige a magyarban nem csak a névszói állítmányt érintő jelenség. Lokatív állítmányú mondatokban is elhagyható a jelen idejű harmadik személyű létige, ám ez az elhagyhatóság a nominatívusi állítmányokhoz képest megszorítottabb, például a szórend tekintetében: **A vacsoraidő itt.* A kutatás a továbbiakban ezeket a feltételeket kívánja pontosabban feltérképezni.

5. Hivatkozások

- Kádár Edit 2011. *A kopula és a nominális mondatok a magyarban.* Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Mikkelsen, Line 2005. *Copular Clauses.* John Benjamins Publishing, Amsterdam.
- Stassen, Leon 1994. *Typology Versus Mythology: The Case of the Zero-Copula,* In: *Nordic Journal of Linguistics*, 17/2, 105-126.